

STŘEDOVĚKÉ DIVADLO

Náboženská kontemplace
a lidová zábava
2. část

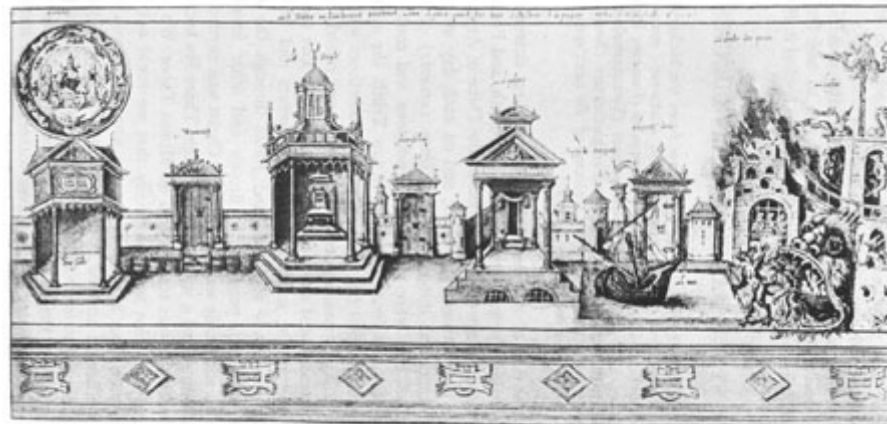
**Pašijové hry (mystéria)
a morality**

Mystérium – pořádání

- celkové řízení her – církev
- organizace, realizace
  - náboženský spolek nebo světské bratrstvo + městská rada → výbor her
  - cechy - řemeslníci

Mystérium - scéna

- Mansionová scéna
  - **Mansiony**
    - „domečky“ vedle sebe na dlouhém pódiu nebo rozmístěny na ploše náměstí či jiného hracího prostoru

A 1547 Valenciennes set design showing Heaven (left), a Hell Mouth (right), and various places there between.

Mystérium - scéna

Pageants

pojízdné vozy, na nichž bylo umístěno jeviště

Objížděly jednotlivá stanoviště, kde hrály vždy jednu scénu z mystery play
→ NEBO

byly rozmístěny v kruhu na náměstí a diváci je obcházeli

v Amsterdamu – místo vozů lodě plující po kanále

Mystérium – herci

- původně: duchovní, muži
  - výjimečně: ženy (kláštery)
- při rozšíření témat: duchovní hrají např. i světské postavy, čerty atp. – nevhodné
- národní jazyk – nevyžaduje se znalost latiny
- důsledek: do mystérií pronikají jako herci měšťané a profesionální herci

Mystérium – herci

- obsazování rolí – žádosti a konkurzy
  - herectví na vlastní náklady
  - obsazení se považuje za čest
  - hlavní, vedlejší a němé role
  - rozhodující pro obsazení: postavení žadatele a schopnosti
  - hrají muži – ženy jen výjimečně
    - dcery a ženy měšťanů – „zviditelňování“
    - mystérium o svaté Kateřině v Metz (Francie) – hlavní role 18letá dívka – zamiloval se do ní šlechtic – svatba (!)

Mystérium – herci

- **podoba herectví (od 14. – 15. stol.)**
  - texty se už nezpívají, recituje se →
  - rétorické herectví
  - strnulá stylizovaná gesta...
  - 15. stol. – více pozornosti duševním stavům postav (jakoby trocha „psychologie“)
  - typové předpoklady pro postavu
  - postavy čertů – herci-profesionálové (jokulátoři...)
  - postavy svatých žen (Panna Maria apod.) - duchovní

Velké mystérium o Spasiteli (Lyon)

První den velkého lyonského mysteria o Spasiteli.

Mystérium – herci, inscenace

- role psány na dlouhých pruzích papíru
- zkoušky
  - po malých částech
  - větší celky
  - zkoušky v kostýmech
- na začátku představení – průvod všech herců
- usazení v mansionech
- režisér – především organizátor

Herold a režisér hry (Curych, 1539)

Herold a režisér hry z Curychu 1539.

Mystérium - kostýmy

- současné, nikoliv historické
  - vojáci – současné vojenské oblečení
  - Židé
    - hodnostáři: církevní roucha katolické církve
    - běžná roucha středověkých Židů
  - Bůh – oblečen jako císař nebo papež
  - andělé – církevní roucha s křídly

Mystérium

- Bourges (1536) – cyklus her trval 45 dnů
- Valenciennes (1547) – cyklus se hrál 25 dnů
- Lucern - 2 dvanáctihodinová představení

Mystérium / Autoři

- **Arnoul Gréban**
- **Simon Gréban**
  - 15 stol.
  - Bratři – autoři několika mystérií
  - Vítězné mystérium o skutcích apoštolských (Simon Gréban)
  - Pařížské pašijové hry (Arnoul Gréban)

Další žánry církevního divadla

- moralita
  - alegorie

Moralita

- alegorická hra
  - alegorické postavy
- pozdní středověk (14.-15. stol.)
- přechod mezi náboženským a světským divadlem (rozlišení na základě tematiky)
- didaktický charakter
- ukazuje nepravost, neřest – a zhoubné následky a trest
- boj mezi personifikovanými abstraktními postavami
  - milost a spravedlnost *versus* závist a chtivost

Moralita

- hrají se jednotlivě (nikoli v cyklech jako mystéria)
- hrají je většinou profesionálové
- 3 tematické okruhy
  - **ars moriendi** (*paralela ve výtvarném umění: tanec smrti*)
  - **spor ctností**
  - **spor mezi ctnostmi a neřestmi o duši člověka**
- 1378 – *Pater noster Play* (v Yorku, zmínky)
- cca 1471 *Mankind* (*Lidstvo*; nejoblíbenější)

Tanec smrti

Tanec smrti

Tanec smrti (*Tanec kostlivců*)

Everyman

- 15. stol.
- „Kdožkolivěk“ – Kdokoliv (z nás)
- Postavy
  - Everyman
  - Hlasatel (Opovědník – Průvodce)
  - Bůh
  - Smrt
  - Dobré skutky
  - Vědění
  - Krása
  - Moc
  - Anděl
  - aj.

There begynneth a treatyse how þe fader of heuen sendeth deþe to somon every creature to come and gyve a counte of theyr lyues in this worlde/and is in maner of a moꝛall playe.

Everyman

- pravděpodobně původně holandská hra *Elckerlijc*
- žánr: ars moriendi – tanec smrti
- zpracování ve 20. stol.
  - Hugo von Hofmannsthal: Jedermann
  - Salcburk
  - Salcburský festival (Max Reinhardt)

Jedermann / Salzburg (katedrála)

Nicolas de la Chesney: Odsouzení hostiny

- cca 1507
- žánr: spor ctností a neřestí
- hodující společnost
  - Náruživosti
  - Lakomství
  - Na zdraví (...)
  - Žloutenka
  - Ledvinový kámen
  - Podagra (...)
  - Střízlivost
  - Pilulka
  - Klystýr
  - Dieta (...)

Odsouzení hostiny

- soudní proces s Večeří a Hostinou
  - Večeře omilostněna
  - Hostina odsouzena

Alegorie

- odnož morality
- termín se užívá spíš později v barokním divadle

Konec náboženského divadla

- 1547 konec uvádění mystérií v Itálii
- 1548 zákaz pašijových her v Paříži
- 1558 zákaz náboženských her v Anglii (Alžběta I.)
- do konce 16. stol. se přestanou náboženské hry v Evropě uvádět
  - výjimka: Španělsko